

Sbírka zákonů a mezinárodních smluv

ČESKÁ REPUBLIKA

Zpřístupněna dne 8. prosince 2025

Sdělení Ústavního soudu č. 510/2025 Sb.

Sdělení Ústavního soudu o přijetí stanoviska pléna
sp. zn. Pl. ÚS-st. 61/25 o nepřípustnosti ústavní stížnosti
proti rozhodnutí soudu o ustanovení procesního opatrovníka

510

SDĚLENÍ

Ústavního soudu

ze dne 12. listopadu 2025

**o přijetí stanoviska pléna sp. zn.
Pl. ÚS-st. 61/25 o nepřípustnosti
ústavní stížnosti proti rozhodnutí
soudu o ustanovení procesního opatrovníka**

Plénium Ústavního soudu přijalo dne 12. listopadu 2025 pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 61/25 ve složení předseda soudu Josef Baxa a soudci Lucie Dolanská Bányaiová, Josef Fiala, Milan Hulmák, Veronika Křestánová, Zdeněk Kühn, Tomáš Langášek (soudce zpravodaj), Jiří Příbáš, Kateřina Ronovská, Dita Řepková, Martin Smolek, Jan Svatoň, Pavel Šámal a Daniela Zemanová na návrh I. senátu Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve věci jeho právního názoru pro řízení vedené pod sp. zn. I. ÚS 2796/25, který se odchyluje od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu sp. zn. II. ÚS 82/23 ze dne 8. 8. 2023 a v nálezu sp. zn. I. ÚS 1244/15 ze dne 23. 12. 2015 (N 222/79 SbNU 569),

toto stanovisko:

Ústavní stížnost proti rozhodnutí soudu o ustanovení procesního opatrovníka a o opravných prostředcích proti takovému rozhodnutí, není-li podána jmenovaným opatrovníkem k ochraně jeho vlastních základních práv a svobod, je podle § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, nepřípustná.

Odůvodnění

I.

Důvody předložení stanoviska

1. Před Ústavním soudem je pod sp. zn. I. ÚS 2796/25 vedeno řízení o ústavní stížnosti (mimo jiné) proti rozhodnutí Městského soudu v Praze jako soudu odvolacího, kterým byl podle § 29 odst. 3 občanského soudního řádu jmenován opatrovník stěžovatelce jakožto účastníkovi, který se z jiných zdravotních důvodů nemůže nikoliv jen po přechodnou dobu účastnit řízení. Stěžovatelka má za to, že nebyly dány důvody pro jmenování opatrovníka, a nesouhlasí ani s konkrétní osobou, kterou soud opatrovníkem jmenoval.
2. Při zkoumání splnění procesních podmínek řízení dospěl soudce zpravodaj a posléze též I. senát Ústavního soudu k závěru, že ústavní stížnost je nepřijatelná pro nevyčerpání všech prostředků ochrany práva podle § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Ústavní soud nicméně v nálezu sp. zn. II. ÚS 82/23 ze dne 8. 8. 2023 shledal takovou obdobnou ústavní stížnost přípustnou [a obdobně dříve v nálezu sp. zn. I. ÚS 1244/15 ze dne 23. 12. 2015 (N 222/79 SbNU 569)]. I. senátu tak s ohledem na závaznost právních názorů vyslovených v nálezech Ústavního soudu nezbylo než postupovat podle § 23 zákona o Ústavním soudu a předložit tuto otázku k posouzení plénu.

II.

Dosavadní rozhodovací praxe Ústavního soudu

3. Výchozím bodem při posuzování přípustnosti ústavních stížností je v judikatuře Ústavního soudu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, který reflektuje zásadu subsidiarity jakožto pojmový znak ústavní stížnosti [viz např. stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 58/23 ze dne 7. 2. 2023 (ST 58/116 SbNU 266; 57/2023 Sb.)]. Subsidiarita ústavní stížnosti se projevuje jednak v požadavku předchozího vyčerpání všech procesních prostředků v řízeních před obecnými soudy, které právní řád stěžovateli k ochraně jeho práva poskytuje (viz právě § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), a taktéž v požadavku, aby Ústavní soud zasahoval na ochranu ústavně zaručených základních práv a svobod až v okamžiku, kdy ostatní orgány veřejné moci nemají k dispozici již žádné prostředky, jimiž by mohly neústavní stav napravit. Stanoví-li právní předpis, že v určité procesní situaci je k rozhodování o právech a povinnostech jednotlivců příslušný soud, nemůže Ústavní soud do jeho postavení zasáhnout tím, že by ve věci sám rozhodl dříve, než tak mohla učinit soustava obecných soudů. Řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky je totiž vybudováno na principu přezkumu věci pravomocně a z hlediska obecných soudů definitivně skončených [viz např. již nálezy sp. zn. III. ÚS 62/95 ze dne 30. 11. 1995 (N 78/4 SbNU 243)].
4. Z tohoto pravidla činí Ústavní soud výjimky, jež umožňují napadnout obecně přípustnou ústavní stížností i pravomocné rozhodnutí, které pouze uzavírá určitou část řízení nebo které řeší dílčí procesní otázku, ačkoliv řízení ve věci samé ještě neskončilo. Musí však být kumulativně splněny dvě podmínky: 1. takové rozhodnutí musí být způsobilé bezprostředně a citelně zasáhnout do ústavně zaručených práv, a 2. námitka porušení ústavně zaručených práv se musí omezovat jen na příslušné stádium řízení, v němž bylo o takové otázce rozhodnuto, tedy již nemůže být v rámci dalšího řízení efektivně uplatněna. Kumulativní splnění těchto podmínek

Ústavní soud shledává např. u rozhodnutí zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, a to mimo jiné proto, že se jím uzavírá určitá část řízení a stěžovatel námitky proti takovému rozhodnutí už v dalším průběhu řízení nemůže efektivně uplatnit [viz např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 33/18 ze dne 10. 12. 2019 (N 205/97 SbNU 195), body 29 a 30]. Stejně tak jsou přípustné ústavní stížnosti proti rozhodnutím o uvalení vazby, neboť je s nimi spojen bezprostřední a extrémně citelný zásah do práva na osobní svobodu (čl. 8 Listiny základních práv a svobod, dále jen „Listina“) a přitom ústavnost a zákonnost vazby se v dalších stádiích trestního řízení nezkoumá, resp. nemá vliv na ústavnost a zákonnost konečného rozhodnutí ve věci samé.

5. Pro úplnost nutno dodat, že Ústavní soud může učinit výjimku z nepřípustnosti ústavní stížnosti a připustit ji v individuálním případě k projednání podle § 75 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, jestliže a) ústavní stížnost svým významem přesahuje vlastní zájmy stěžovatele a byla podána do jednoho roku ode dne, kdy ke skutečnosti, která je předmětem ústavní stížnosti, došlo, nebo b) v řízení o podaném opravném prostředku dochází ke značným průtahům, z nichž stěžovateli vzniká nebo může vzniknout vážná újma. Postup podle § 75 odst. 2 zákona o Ústavním soudu však nezakládá typovou přípustnost obdobných ústavních stížností a v tomto smyslu nenarušuje koncepci subsidiarity ústavní stížnosti.
6. Jako typický příklad promítnutí zásady subsidiarity ústavní stížnosti lze uvést již citované stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 58/23, v němž plénum Ústavního soudu s odkazem na § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu vyslovilo závěr o nepřípustnosti ústavních stížností směřujících proti usnesení o nevyložení soudce a proti rozhodnutí, kterým byl zamítnut opravný prostředek proti takovému usnesení. Jak plénum uvedlo, rozhodnutí o nevyložení soudce „není způsobilé se jakkoliv negativně projevit v právní sféře stěžovatele (toho může zasáhnout teprve rozhodnutí meritorní, resp. kvazimeritorní, v jehož důsledku bude např. odsouzen v trestním řízení anebo mu bude pravomocně uložena nějaká povinnost)“, a navíc platí, že stěžovatel „tuto námitku může uplatňovat i v dalším řízení (o řádném či mimořádném opravném prostředku a v konečném důsledku i v řízení o ústavní stížnosti, brojící proti konečnému rozhodnutí, resp. rozhodnutí kvazimeritornímu – např. rozhodnutí o vazbě, předběžné opatření apod.)“.
7. Subsidiarita ústavní stížnosti vedla i k přijetí stanoviska pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 43/16 ze dne 15. 11. 2016 (ST 43/83 SbNU 933; 394/2016 Sb.). V něm plénum Ústavního soudu konstatovalo nepřípustnost ústavních stížností směřujících proti usnesením, jimiž se nepřipouští změna návrhu podle § 95 odst. 2 občanského soudního řádu. Podle pléna se totiž účastník řízení může proti nepřipuštění změny návrhu „podle okolností konkrétního případu bránit jednak 1. tím, že podá návrh (žalobu) nový, dále 2. může napadnout nepřipuštění návrhu v odvolání podaném ve věci samé a konečně není vyloučeno ani 3. podání změny návrhu přímo odvolacím soudem“. Ochranu poskytovanou v odvolacím řízení plénum shledalo efektivnější než ochranu v řízení o ústavní stížnosti. „Zatímco totiž odvolací soud může v plném rozsahu přezkoumat správnost postupu soudu prvního stupně, Ústavní soud se může zabývat toliko tím, zda bylo napadeným rozhodnutím porušeno určité základní právo či svoboda.“ Subsidiarita ústavní stížnosti se přitom podle pléna prosadí i v případech, kdy odvolání není přípustné (v bagatelních věcech), neboť námitky proti rozhodnutí o nepřipuštění změny žaloby „lze uplatnit v rámci ústavní stížnosti proti konečnému meritornímu rozhodnutí“, přičemž „efektivita ochrany poskytované Ústavním soudem bude přitom srovnatelná se situací, v níž by Ústavní soud připustil již stížnost proti samotnému rozhodnutí [o nepřipuštění změny návrhu]“.
8. Zásada subsidiarity byla též důvodem pro přijetí stanoviska pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 41/15 ze dne 21. 4. 2015 (ST 41/77 SbNU 963), podle něhož je nepřípustná ústavní stížnost proti usnesení insolvenčního soudu, kterým bylo rozhodnuto o hlasovacím právu přihlášeného věřitele na schůzi věřitelů. Plénum tehdy vzalo do úvahy význam „tohoto rozhodnutí z hlediska řízení jako celku (jeho výsledku) a efektivnost a nezbytnost jeho zrušení k tomu, aby byla dotčenému účastníkovi efektivně poskytnuta ochrana jeho základních práv a svobod“. Jak přitom plénum vysvětlilo, rozhodnutím o hlasovacím právu není insolvenční soud pro následující schůzi vázán a jeho případná nezákonnost by se do postavení dotčeného věřitele mohla promítnout pouze

- prostřednictvím usnesení přijatého na jeho základě, z něhož by mu plynula určitá povinnost nebo omezení jeho práv. Zrušením právě až tohoto následného usnesení by bylo možné poskytnout efektivní ochranu práv dotčeného věřitele.
9. Ze stanovisek pléna zabývajících se přípustností ústavních stížností lze konečně zmínit také stanovisko sp. zn. Pl. ÚS-st. 35/13 ze dne 23. 4. 2013 (ST 35/69 SbNU 859; 124/2013 Sb.), podle něhož je nepřipustná ústavní stížnost proti usnesení soudu, kterým byl účastník vyzván k zaplacení soudního poplatku. Podle pléna „případné nesprávné určení výše poplatku ve výzvě podle § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích samo o sobě není způsobilé bezprostředně působit zásah do základních práv a svobod poplatníka, nýbrž takovýto důsledek by bylo možné přičíst až usnesení, kterým se zastavuje řízení z důvodu nezaplacení soudního poplatku, nebo usnesení, kterým nebylo vyhověno návrhu poplatníka na vrácení poplatku, jenž byl zaplacen na základě nesprávné výzvy soudu“. Poplatník navíc může po zaplacení poplatku ve výši určené výzvou navrhnout jeho částečné vrácení. Plénum také upozornilo, že připuštění ústavních stížností proti výzvě k zaplacení soudního poplatku by Ústavní soud stavělo „do situace, kdy bude v podstatě nucen zaujímat v řadě případů stanovisko k ústavnosti (a též i zákonnosti) výše soudního poplatku předtím, než by k tomu dostaly možnost nadřízené soudy v rámci soustavy obecných soudů“.
 10. Zásada subsidiarity ústavní stížnosti se do judikatury Ústavního soudu dlouhodobě promítala i při posuzování ústavních stížností, v nichž stěžovatelé namítali porušení svých ústavně zaručených práv v důsledku toho, že jim byl ustanoven či jmenován (občanský soudní řád používá v § 29 oba termíny) opatrovník. V těchto případech se projevovala tak, že se Ústavní soud zabýval námitkami proti rozhodnutí o jmenování opatrovníka až v rámci řízení o ústavních stížnostech proti následně vydaným meritorním rozhodnutím.
 11. Tak např. v nálezu sp. zn. IV. ÚS 200/97 ze dne 7. 12. 1998 (N 149/12 SbNU 381) Ústavní soud zrušil meritorní rozsudek Okresního soudu v Nymburku s odůvodněním, že tehdejšímu stěžovateli byl ustanoven opatrovník, ač k tomu nebyly splněny podmínky. Pokud za takového stavu soud ve věci bez stěžovatele jednal, odňal mu právo jednat před soudem. Také nálezem sp. zn. IV. ÚS 811/05 ze dne 9. 5. 2006 (N 98/41 SbNU 279) Ústavní soud zrušil meritorní rozsudek Městského soudu v Brně s odůvodněním, že nebyly splněny podmínky pro ustanovení opatrovníka. Opět přitom konstatoval, že pokud soud pokračoval v řízení s ustanoveným opatrovníkem, aniž by pro takový postup byly splněny zákonné předpoklady, odňal stěžovateli možnost jednat před soudem. Stejně bylo postupováno i v celé řadě dalších nálezů, viz např. nálezy sp. zn. I. ÚS 559/2000 ze dne 25. 9. 2002 (N 111/27 SbNU 233), sp. zn. IV. ÚS 1778/08 ze dne 29. 10. 2008 (N 185/51 SbNU 277), sp. zn. III. ÚS 1231/09 ze dne 16. 9. 2010 (N 196/58 SbNU 735) či sp. zn. II. ÚS 629/04 ze dne 31. 3. 2005 (N 69/36 SbNU 731), v nichž Ústavní soud kasací meritorních rozhodnutí řešil situaci, kdy podmínky pro jmenování opatrovníka buď nebyly vůbec dány, nebo dány byly, ale porušení ústavně zaručených práv účastníků spočívalo v tom, koho soud za opatrovníka zvolil. V nálezu sp. zn. II. ÚS 194/11 ze dne 22. 11. 2012 (N 193/67 SbNU 319) byla důvodem pro zrušení meritorního rozhodnutí i nedostatečná aktivita procesního opatrovníka v řízení.
 12. Za zmínku dále stojí i nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2891/24 ze dne 12. 3. 2025, v němž Ústavní soud přezkoumával rozsudky obecných soudů ve věci samé vydané v řízení o uložení výchovného opatření, o nařízení ústavní výchovy a řízení o zrušení pěstounské péče. Jednou z námitek tehdejších stěžovatelů bylo, že nezletilému byl v řízení jmenován kolizní opatrovník v rozporu s § 469 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Ústavní soud tuto námitku plně vypořádal a shledal ji nedůvodnou.
 13. Existuje také celá série nálezů řešících ustanovení opatrovníka podle § 32 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, a vydaných proti rozhodnutí ve věci samé [viz např. nálezy sp. zn. II. ÚS 817/11 ze dne 24. 5. 2011 (N 100/61 SbNU 519) a judikaturu v něm citovanou a z poslední doby nálezy sp. zn. II. ÚS 3107/24 ze dne 15. 5. 2025]. Právě nesprávné (neústavní) ustanovení opatrovníka bylo důvodem, pro který Ústavní soud meritorní rozhodnutí v uvedených nálezech zrušil.

14. Jiná situace ovšem nastala u nálezu sp. zn. II. ÚS 82/23, proti němuž se I. senát vymezil návrhem na přijetí tohoto stanoviska pléna. Označeným nálezem Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti, kterou se tehdejší stěžovatel domáhal zrušení rozhodnutí, kterým mu byl podle § 29 odst. 3 občanského soudního řádu jmenován procesní opatrovník v průběhu pracovněprávního soudního sporu. Ústavní soud se přípustností ústavní stížnosti výslovně zabýval a konstatoval, že rozhodnutí o jmenování opatrovníka splňuje obě výše uvedené podmínky pro přípustění ústavních stížností napadajících nikoliv konečné meritorní rozhodnutí. K první podmínce Ústavní soud uvedl, že toto rozhodnutí ani není procesním rozhodnutím *per se*, neboť upravuje právní postavení stěžovatele. Skutečnost, že musí „strpět“ zastupování opatrovníkem, proměňuje výkon jeho procesních práv, a bezprostředně a citelně tudíž zasahuje do práva stěžovatele na přístup k soudu. K druhému kritériu Ústavní soud poznamenal, že pokud by stěžovatel byl přesvědčen, že byl v řízení zastoupen opatrovníkem, aniž k tomu byl zákonný důvod, mohl by konečné rozhodnutí ve věci samé napadnout žalobou pro zmatečnost. V praxi by to však znamenalo, že by již několik let probíhající řízení došlo do konce s opatrovníkem, poté by bylo vedeno zmatečnostní řízení a v případě úspěchu stěžovatele by se muselo celé řízení kompletně zopakovat. Trvání na takovémto postupu se Ústavnímu soudu jevílo jako extrémně formalistické, nevhodné a ve výsledku poškozující právo stěžovatele na projednání věci bez zbytečných průtahů.
15. Uvedený náález nicméně nebyl v judikatuře Ústavního soudu úplně první. Ústavní stížnost ve věci jmenování opatrovníka Ústavní soud připustil i v nálezu sp. zn. I. ÚS 1244/15 ze dne 23. 12. 2015, v němž řešil ústavní stížnost proti rozhodnutí odvolacího soudu o zamítnutí odvolání tehdejšího stěžovatele proti usnesení soudu prvního stupně, jímž byl stěžovateli ustanoven kolizní opatrovník. Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl, přičemž k její přípustnosti uvedl, že sice zásadně nelze napadat rozhodnutí dílčí povahy, neplatí to však bezvýjimečně a v minulosti již Ústavní soud ústavní stížnosti směřující proti rozhodnutí ve věci ustanovení kolizního opatrovníka projednal a odmítl pro zjevnou neopodstatněnost (přestože takový implicitní závěr v usneseních nemůže založit přípustnost ústavních stížností navzdory výše prezentované nálezné linii; poznámka pléna). Ústavní soud také připomněl, že v usnesení sp. zn. IV. ÚS 60/04 ze dne 31. 5. 2004 se Ústavní soud odmítl zabývat námitkami vůči koliznímu opatrovníkovi, neboť je stěžovatel neuplatnil v odvolání proti usnesení o ustanovení opatrovníka. Lze poznamenat, že oproti věci, na jejímž základě I. senát předložil návrh stanoviska, byl ve věci řešené nálezem sp. zn. I. ÚS 1244/15 (podobně jako v některých dalších zde uvedených případech) pro řízení ustanoven opatrovník kolizní, což ale plénum Ústavního soudu nevnímá jako relevantní odlišovací kritérium.
16. Na náález sp. zn. I. ÚS 1244/15 navázal Ústavní soud nálezem sp. zn. IV. ÚS 2158/16 ze dne 13. 6. 2017 (N 99/85 SbNU 655), jímž bylo napadeno takřka totožné rozhodnutí odvolacího soudu vydané v téže věci poté, co předchozí rozhodnutí Ústavní soud nálezem sp. zn. I. ÚS 1244/15 zrušil. Zde je ovšem potřeba upozornit, že Ústavní soud v něm byl omezen zásadně neprolomitelnou kasační závazností nálezů Ústavního soudu podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky.
17. Specifická situace pak nastala v nálezu sp. zn. II. ÚS 866/16 ze dne 24. 11. 2016 (N 221/83 SbNU 461) a v nálezech na něj navazujících. Uvedeným nálezem Ústavní soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu o jmenování procesního opatrovníka a následnými nálezy pak i rozhodnutí učiněná ve věci samé [viz např. náález sp. zn. IV. ÚS 1583/16 ze dne 29. 11. 2017 (N 223/87 SbNU 551)]. Ústavní soud v těchto nálezech nejednotně přistupoval k otázce, kdo, v jakém postavení a k ochraně čích zájmů jednotlivé ústavní stížnosti podal, byť jak Ústavní soud objasnil v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1583/16 (viz body 18 až 20), nálezem sp. zn. II. ÚS 866/16 bylo vyhověno ústavní stížnosti podané městem Smečno jakožto samostatným účastníkem (z pozice hmotněprávního opatrovníka v řízení o svéprávnosti posuzovaného, jemuž odvolací soud jmenoval jiného, procesního opatrovníka). Tuto sérii nálezů doplňuje ještě náález sp. zn. IV. ÚS 2932/18 ze dne 28. 6. 2019 (N 121/94 SbNU 412), kterým Ústavní soud v typově stejné věci zrušil rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání ve věci jmenování procesního opatrovníka.

18. Rozhodnutí o jmenování opatrovníka bylo připuštěno k přezkumu i v nálezech sp. zn. I. ÚS 572/05 ze dne 3. 4. 2006 (N 76/41 SbNU 3) a sp. zn. IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), které nicméně byly vydány v procesně odlišné situaci. Rozhodnutí ve věci jmenování opatrovníka totiž byla napadena až spolu s meritorními rozhodnutími a k jejich zrušení došlo spolu se zrušením meritorních rozhodnutí a bez reálného významu.
19. Pro úplnost nutno uvést, že v řadě případů Ústavní soud shledal přípustnými ústavní stížnosti proti rozhodnutím o jmenování procesního opatrovníka, byly-li podány samotnými takto jmenovanými opatrovníky na ochranu vlastních práv [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 204/2000 ze dne 25. 10. 2001 (N 157/24 SbNU 157)]. Na tyto případy se toto stanovisko nevztahuje, neboť ve hře jsou zásadně jiná práva a k dispozici jiné prostředky ochrany (ačkoliv k zásahu do práv dochází stejným rozhodnutím, povaha zásahu do práv opatrovaného a opatrovníka se markantně liší). Překonáván je tedy právní názor o přípustnosti ústavních stížností podávaných typicky opatrovanými, případně jinými (od jmenovaného procesního opatrovníka odlišnými) účastníky řízení, jak byl vyjádřen v nálezu uvedeném v záhlaví i v dalších nálezech, jak jsou popsány výše (podobně viz stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 43/16, bod 7).

III.

Vlastní odůvodnění stanoviska

20. Důvodem přijetí nynějšího stanoviska je skutečnost, že rozhodnutí o jmenování či ustanovení procesního opatrovníka je dílčím procesním rozhodnutím, jímž se řízení před soudem nekončí, otázka zastoupení opatrovníkem se jím pro další postup v řízení neuzavírá a u nějž nejsou splněny podmínky pro připuštění ústavních stížností napadajících rozhodnutí, které není konečným rozhodnutím ve věci samé (konečným meritorním rozhodnutím). Jak bylo řečeno, tyto podmínky jsou dvě a musí být splněny kumulativně: 1. rozhodnutí musí být způsobilé bezprostředně a citelně zasáhnout do ústavně zaručených práv a 2. námitka porušení ústavně zaručených práv se musí omezovat jen na příslušné stádium řízení, v němž bylo o takové otázce rozhodnuto, tedy již nemůže být v rámci dalšího řízení efektivně uplatněna.
21. Jde-li o první podmínku, Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 82/23 k ustanovení opatrovníka podle § 29 odst. 3 občanského soudního řádu účastníku, který byl stížen duševní poruchou a nemohl se nikoli jen po přechodnou dobu účastnit řízení, uvedl, že zasahuje bezprostředně a citelně do práv účastníka na přístup k soudu. Plénum Ústavního soudu ovšem tento předpoklad nesdílí. Jak je patrné i z výše citované judikatury Ústavního soudu, porušení ústavně zaručených práv účastníka řízení v důsledku vadného rozhodnutí o ustanovení opatrovníka podle § 29 odst. 3 občanského soudního řádu se promítá v následném řízení a především v konečném rozhodnutí, neboť účastníku je, neučiní-li soud jiná opatření, znemožňováno v řízení řádně vystupovat. Jmenování opatrovníka sice vytváří podklad pro tento (potenciálně vadný) postup soudu, ale samotná újma – odepření přístupu k soudu – se „bezprostředně a citelně“ může projevit až tehdy, pokud soud v souladu s rozhodnutím o jmenování opatrovníka skutečně dále v řízení jedná s opatrovníkem namísto s účastníkem a pokud nakonec soud rozhodne v jeho neprospěch. Soud totiž může kdykoli jednat přímo s účastníkem, odpadne-li důvod, pro který byl opatrovník do funkce ustanoven, což platí obecně u všech opatrovníků ustanovených podle § 29 občanského soudního řádu (viz Doležilek J. § 29 [Opatrovník]. In: Drápal L., Bureš J. a kol. Občanský soudní řád I, II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 191), tedy bez ohledu na dřívější rozhodnutí o ustanovení opatrovníka a bez potřeby toto rozhodnutí rušit nebo opatrovníka odvolávat (viz též usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Odo 1685/2006 ze dne 15. 4. 2008, které se ovšem týkalo opatrovníka ustanoveného účastníku, jehož pobyt nebyl znám, podle někdejšího § 29 odst. 2 občanského soudního řádu, nyní podle § 29 odst. 3 občanského soudního řádu). Stejně tak Ústavní soud může poskytnout dostatečnou ochranu práv stěžovateli zrušením konečného rozhodnutí ve věci samé, naopak

- zrušení toliko rozhodnutí o ustanovení opatrovníka může být nedostatečné (srov. výše zmíněnou situaci nastalou po vydání nálezů sp. zn. II. ÚS 866/16, kdy stěžovatelé sice nejdříve dosáhli zrušení rozhodnutí o jmenování opatrovníka, ale stejně nakonec museli podat ústavní stížnost další, aby dosáhli zrušení rozhodnutí ve věci samé).
22. Proti závěru, že již rozhodnutí o jmenování procesního opatrovníka samo o sobě představuje bezprostřední zásah do práv účastníka, který je možné a potřebné odděleně Ústavním soudem přezkoumávat, dále hovoří povaha procesních práv (včetně procesních práv chráněných ústavním pořádkem) i s tím související přístup, který obecně Ústavní soud k různým námitkám procesní povahy zastává.
23. Jak totiž Ústavní soud uvedl v publikovaném usnesení sp. zn. I. ÚS 148/02 ze dne 27. 8. 2003 (U 19/31 SbNU 327), právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny „nelze vykládat tak, že by pokrývalo veškeré případy porušení kogentních procesních ustanovení v objektivní poloze, jinými slovy, samotné porušení procesních pravidel stanovených procesními právními předpisy ještě nemusí samo o sobě znamenat porušení práva na spravedlivý proces“. Je proto třeba „vždy zkoumat, jak porušení procesních předpisů zkrátilo jednotlivce na možnosti uplatňovat jednotlivá procesní práva a konat procesní úkony, jež by byly způsobilé přivodit pro jednotlivce příznivější rozhodnutí ve věci samé“. Jinak vyjádřeno, ne každé porušení zákona dosahuje takové intenzity, aby bylo možno je označit za protiústavní, a tudíž vyžadující nápravu ze strany Ústavního soudu.
24. V souladu s uvedeným Ústavní soud zásadně hodnotí soudní řízení, z něhož vzešlo napadené rozhodnutí, jako celek [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 1448/25 ze dne 17. 7. 2025, bod 31, či nálezy sp. zn. II. ÚS 2371/11 ze dne 18. 9. 2012 (N 159/66 SbNU 373), bod 37; srov. i nálezy sp. zn. I. ÚS 2891/24, bod 51]. Úkolem Ústavního soudu naopak není a nemůže být, aby z pozice orgánu stojícího mimo soustavu soudů (čl. 91 Ústavy České republiky) dohlížel na průběh řízení před obecným soudem a průběžně svými kasačními zásahy toto řízení korigoval, nebo aby, v případě správního soudnictví, dokonce průběžně korigoval i správní řízení – viz body 32 a 33 nálezů sp. zn. III. ÚS 2383/19 ze dne 14. 1. 2020 (N 6/98 SbNU 39). Teze citovaného nálezu lze ostatně zobecnit a parafrázovat i na přezkum procesních soudních rozhodnutí ze strany Ústavního soudu: je-li vydáno rozhodnutí, které pro účastníka představuje nejpříznivější možný výsledek řízení, není nezbytné vůbec poskytovat ochranu proti případným tvrzeným nezákonnostem u jednotlivých procesních úkonů, které vydání rozhodnutí předcházely a které se účastníka nemohly (mimo samotné řízení) dotknout jinak než prostřednictvím výsledného rozhodnutí. Procesní práva neexistují samoučelně. I v tomto směru se tak projevuje význam zásady subsidiarity, jejíž následování Ústavnímu soudu umožňuje v řízení o ústavní stížnosti proti konečnému meritornímu rozhodnutí posoudit stěžovatelem tvrzené zásahy do jeho ústavně zaručených práv při znalosti všech souvislostí a důsledků (z těchto důvodů Ústavní soud dokonce např. odmítá ústavní stížnosti stěžovatelů proti pravomocným nákladovým výrokům odvolacích soudů, pakliže protistrana proti výrokům ve věci samé podala dovolání – ačkoliv totiž samotná otázka nákladů není Nejvyšším soudem přezkoumávána, řízení jako celek dosud neskončilo; viz např. usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2001/25 ze dne 30. 7. 2025).
25. Proto ostatně Ústavní soud již v nálezů sp. zn. III. ÚS 62/95 odmítl, že by jednotlivá dílčí pochybení v rámci soudního řízení mohla být Ústavním soudem samostatně přezkoumávána např. jako jiný zásah orgánu veřejné moci: „Řízení před soudem (jako ostatně každé řízení před orgánem veřejné moci) jako zákonem upravený proces poznávání (zjišťování) a hodnocení skutečností rozhodných pro aplikaci hmotněprávní normy, na níž posléze spočine meritorní rozhodnutí ve věci samé, v celém svém průběhu zpravidla podléhá procesnímu vývoji (změnám), jehož případné vady lze jen stěží přezkoumat (napravit) jinak než *ex post* a v rámci přezkumu vydaného rozhodnutí, včetně řízení, jež mu předcházelo; nelze proto „jiný zásah orgánu veřejné moci“ spatřovat v procesně vadném nebo i protiústavním postupu takového orgánu, jestliže k němu dochází v řízení, které dosud probíhá, neboť i takový postup je ve své podstatě neoddelitelnou částí celého řízení a svou povahou a ve svých důsledcích je zatěžuje jako celek (včetně z něj vyplývajícího rozhodnutí); proto i protiústavní procesní vady lze v rámci přezkumu

celého řízení napravit obvyklým a zákonem předvídaným způsobem, a to především obecnými soudy samotnými.“

26. Pokud jde o podmínku druhou, tu nelze považovat za naplněnou už z toho důvodu, že vada v podobě nesprávného zastoupení opatrovníkem, ať už jde o opatrovníka podle § 29 odst. 3 občanského soudního řádu nebo o opatrovníka ustanoveného z jiných důvodů, může být odstraněna kdykoliv během řízení včetně řízení odvolacího a za určitých podmínek i během řízení dovolacího. Jak navíc Ústavní soud uvedl v nálezu sp. zn. II. ÚS 82/23, je-li účastník v řízení zastoupen opatrovníkem, aniž by k tomu byl zákonný důvod, mohl by (byť nikoliv nutně vždy) rozhodnutí ve věci samé napadnout žalobou pro zmatečnost podle § 229 odst. 3 občanského soudního řádu (viz i nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2891/24, bod 25, či usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 27 Cdo 1831/2021 ze dne 21. 6. 2022). Argument nálezu sp. zn. II. ÚS 82/23, že řízení o zmatečnostní žalobě může být dlouhé a v případě její úspěšnosti by se muselo celé řízení ve věci samé kompletně zopakovat, který tehdy zřejmě vedl k závěru o přípustnosti ústavní stížnosti navzdory existenci zmíněného procesního prostředku k nápravě, pak plénium Ústavního soudu nevnímá jako obecně relevantní.
27. Je tomu tak již proto, že tímto argumentem by šlo zpochybnit celou zásadu subsidiarity ústavní stížnosti. Jistě je pravda, že okamžitý přístup k Ústavnímu soudu by (ovšem jen v případech důvodnosti ústavní stížnosti) celý proces mohl urychlit. Pokud např. účastník řízení není spokojen s prvostupňovým rozsudkem, lze ve stejném duchu tvrdit, že podávání řádných a mimořádných opravných prostředků je příliš zdoluhavým procesem porušujícím stěžovatelovo právo na rozhodnutí bez průtahů. Přesto Ústavní soud na vyčerpání opravných prostředků důsledně trvá. Podobně rozhoduje-li ve věci soudce, který měl být vyloučen, dochází k závažnému narušení řízení, a pokud tento závěr vysloví až Ústavní soud na úplném konci všech řízení poté, co o věci např. rozhodovaly tři stupně soudní soustavy, dojde k výraznému prodloužení řízení, neboť i v tomto případě bude nutno řízení ve věci samé kompletně zopakovat. Přesto Ústavní soud stanoviskem pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 58/23 možnost napadat rozhodnutí o nevyhloučení soudce před konečným meritorním rozhodnutím ve věci vyloučil. Pro úplnost je nutno doplnit, že v případě nedůvodnosti ústavních stížností proti dílčím procesním rozhodnutím naopak taková zabíhání k Ústavnímu soudu celé řízení nepochybně výrazně prodlužují. Nelze proto přesvědčivě tvrdit, že právě přípustnost ústavních stížností proti takovým dílčím procesním rozhodnutím je účinným lékem proti porušování základního práva na projednání věci bez zbytečných průtahů (čl. 38 odst. 2 Listiny) či v přiměřené době (čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod).
28. Ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a zásada subsidiarity totiž nevycházejí z toho, že řízení před obecnými soudy je jen jakousi formální překážkou předtím, než se účastníci konečně dostanou k Ústavnímu soudu jako jedinému ochránci jejich práv. Naopak – v souladu s čl. 4 Ústavy České republiky platí, že úkol chránit ústavně zaručená práva plní celá soudní moc. Žalobu pro zmatečnost Ústavní soud obecně akceptuje jako prostředek, který je potřeba před podáním ústavní stížnosti vyčerpat, nikoliv proto, aby formalisticky oddálil okamžik, kdy se účastníci mohou dobrat ústavní spravedlnosti před Ústavním soudem, nýbrž protože právě žalobou pro zmatečnost mohou dosáhnout požadované nápravy a ochrany svých základních práv a svobod již u obecných soudů. Ostatně v mnoha případech může ochrana touto cestou (či např. cestou odvolání proti meritornímu rozhodnutí) být i rychlejší a efektivnější než podání ústavní stížnosti (viz výše citované stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 43/16). Proto kritériem přípustnosti ústavní stížnosti z hlediska § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu není nějaký předběžný odhad délky dosud ani nezahájeného řízení, ale – v souladu s § 75 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu – jen posouzení, zda v řízení o již podaném opravném prostředku dochází ke značným průtahům, z nichž stěžovateli vzniká nebo může vzniknout vážná a neodvratitelná újma [to vše pochopitelně platí za předpokladu, že dané řízení je alespoň teoreticky způsobilé ochranu právům poskytnout, srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 904/08 ze dne 1. 6. 2010 (N 118/57 SbNU 455), bod 19]. Pokud by se měl obecně uplatnit právní názor vyvěrající z nálezu sp. zn. II. ÚS 82/23, že požadavek vyčerpání zmatečnostní žaloby pro délku takového

- řízení a nutnosti původní řízení ve věci samé celé zopakovat je extrémně formalistický a ne hospodárný, znamenalo by to, že žaloba pro zmatečnost vůbec není efektivním prostředkem k ochraně práv, což je samo o sobě v rozporu s řadou nálezů Ústavního soudu [viz např. nález sp. zn. IV. ÚS 2404/23 ze dne 27. 11. 2024, bod 20; viz také stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 26/08 ze dne 16. 12. 2008 (ST 26/51 SbNU 839; 79/2009 Sb.)].
29. Ochrana práv stěžovatelů každopádně není v důsledku nepřipustnosti ústavní stížnosti proti rozhodnutí o jmenování opatrovníka odepřena ani tehdy, pokud – ať už z jakéhokoliv důvodu – žaloba pro zmatečnost či jiný procesní prostředek proti meritornímu rozhodnutí k dispozici není, neboť vždy lze v takovém případě proti meritornímu rozhodnutí podat ústavní stížnost a v ní uplatnit i námitky vztahující se k zastoupení opatrovníkem. Jak přitom Ústavní soud uvedl ve stanovisku pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 43/16, ústavní stížnost proti konečnému rozhodnutí poskytuje srovnatelnou efektivitu ochrany jako ústavní stížnost proti dílčímu procesnímu rozhodnutí.
30. V rozporu s tím není ani usnesení sp. zn. IV. ÚS 60/04, na které poukázal Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 1244/15 a v němž se Ústavní soud odmítl zabývat námitkou vůči koliznímu opatrovníkovi za situace, kdy stěžovatel nepodal proti usnesení o jmenování opatrovníka odvolání. To je totiž jiná otázka – v rámci přezkumu konečného rozhodnutí se Ústavní soud může zabývat i jmenováním opatrovníka, ovšem předpokladem tohoto postupu je jako u každé jiné ústavní stížnosti vyčerpání všech prostředků ochrany, v tomto případě tedy i odvolání proti rozhodnutí o jmenování opatrovníka, je-li přípustné.
31. To, že Ústavní soud (zásadně) přezkoumává až konečné meritorní rozhodnutí, neznamená, že by stěžovatelé měli (a z hlediska přípustnosti ústavní stížnosti mohli) rezignovat na využívání jednotlivých (i dílčích) procesních prostředků ochrany, které jim soudní řízení poskytuje. Ostatně Ústavní soud ustáleně vztahuje zásadu subsidiarity i na jednotlivé námitky (hovoří v této souvislosti o nutnosti jejich materiálního vyčerpání). Ty si nelze šetřit „jako pomyslné eso v rukávu, které náhle použijí před Ústavním soudem, pokud se svou věcí před obecnými soudy neuspějí“ (usnesení Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 13/17 ze dne 8. 8. 2017). Z hlediska přípustnosti ústavní stížnosti, resp. jednotlivých námitek, je tedy nutné po stěžovatelích vyžadovat, aby si již v řízení před soudy průběžně střežili svá práva, využívali standardů poskytovaných procesními předpisy upravujícími to které řízení, a tedy námitky porušení svých základních práv a svobod při průchodu jednotlivými stupni soudní soustavy setrvale uplatňovali. Nečiní-li tak, nelze hovořit o vyčerpání prostředků ochrany ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.
32. Plénem Ústavního soudu tedy shrnuje, že ústavní stížnost proti rozhodnutí soudu o ustanovení procesního opatrovníka, není-li podána jmenovaným opatrovníkem k ochraně jeho vlastních základních práv a svobod, je nepřipustná, přičemž proti případnému porušení ústavně zaručených práv s ustanovením opatrovníka souvisejících se lze bránit ústavní stížností proti konečnému meritornímu rozhodnutí, a to za předpokladu předešlého vyčerpání všech dostupných prostředků ochrany práv. Tento závěr se logicky vztahuje i na ústavní stížnosti napadající rozhodnutí o opravných prostředcích proti rozhodnutí o ustanovení opatrovníka. Rozhodnutí o ustanovení opatrovníka pak není důvod formálně napadat (domáhat se jeho zrušení) ani v rámci ústavní stížnosti, kterou je napadáno konečné meritorní rozhodnutí, neboť dostatečnou ochranu v souladu se zásadou minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti orgánů veřejné moci může poskytnout již posouzení tohoto meritorního rozhodnutí [např. nález sp. zn. III. ÚS 2324/17 ze dne 18. 4. 2018 (N 76/89 SbNU 173)].

IV.

Závěr

33. Z uvedených důvodů plénium Ústavního soudu překonává právní názor vyslovený dříve v nálezech Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 82/23 ze dne 8. 8. 2023 a sp. zn. I. ÚS 1244/15 ze dne 23. 12. 2015 a konstatuje, že ústavní stížnost proti rozhodnutí soudu o ustanovení procesního opatrovníka a o opravných prostředcích proti takovému rozhodnutí, není-li podána jmenovaným opatrovníkem k ochraně jeho vlastních základních práv a svobod, je podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu nepřijatelná.

Předseda Ústavního soudu:

JUDr. Baxa v. r.

Odlišné stanovisko podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujala k odůvodnění stanoviska pléna soudkyně Daniela Zemanová.

ISSN 3029-5092

Vydavatel: Ministerstvo vnitra, Nad Štolou 3, poštovní schránka 21, 170 34 Praha 7 • **Redakce Sbírky zákonů a mezinárodních smluv:** Ministerstvo vnitra, nám. Hrdinů 1634/3, poštovní schránka 155/SB, 140 21, Praha 4, telefon: 974 817 289, e-mail: sbirka@mv.gov.cz • **Právně závazná elektronická verze Sbírky zákonů a mezinárodních smluv je k dispozici na www.e-sbirka.cz** • Tištěnou verzi částky Sbírky zákonů a mezinárodních smluv lze objednat u Tiskárny Ministerstva vnitra, telefon: 974 887 312, e-mail: info@tmv.cz, www.tmv.cz • Předplatné je od 1. 1. 2024 ukončeno.